

Kampen for demokratiet og forfatningen

Det svære demokrati

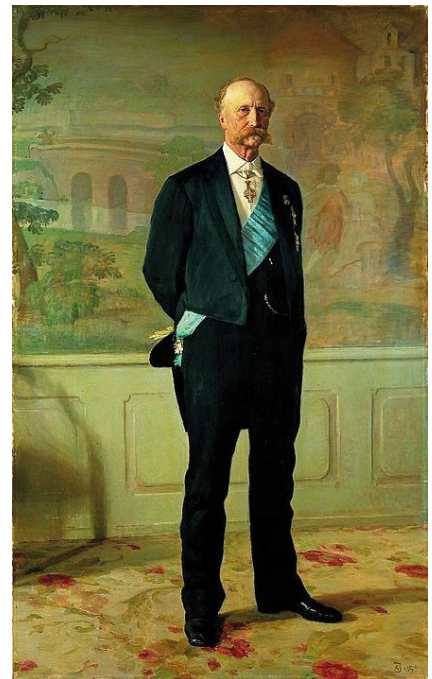
Krigen i 1864 efterlod en desillusioneret nation, hvor den demokratiske begejstring fra 1848-1849 blev afløst af konservativ skepsis. De nationalliberale havde stået bag grundloven i 1849 og havde tilvejebragt et omfattende vælgerkorps, hvor de nationalliberale havde stolet på, at de frie valg ville betyde, at den store landbefolkning ville stemme på de nationalliberale kandidater ved valgene. Sådan gik det ikke, og nu blev de nationalliberale ovenikøbet holdt ansvarlige for krigsnederlaget, og de mistede helt deres indflydelse. Snart gled de ind i konservative kredse, der overtog den politiske ledelse af landet frem til systemskiftet i 1901. Men først skulle der en grundlovsrevidering til.

Selv om store dele af befolkningen ikke kunne stemme til Landstinget og Folketinget – kvinder var helt udelukket, det samme var mænd under 30 år og kriminelle, fattighjælpsmodtagere og tyende – så var der tale om et ganske stort vælgerkorps. Godsejerne havde stået i baggrunden i 1848-1849, men nu var tiden kommet til at få mere politisk indflydelse.

Anledningen blev, at man efter nederlaget i 1864 skulle have en ny grundlov, der passede til det indskrænkede rige. Resultatet blev den reviderede grundlov for 1866.

Det nye var valget til Landstinget, hvor det nu blev bestemt, at 12 af de 66 medlemmer skulle udpeges af kongen. Halvdelen af de resterende 54 medlemmer skulle vælges på almindelig vis, mens den anden halvdel skulle vælges af de største skatteydere. Det kom til at betyde, at Landstinget blev en konservativ forsamling, der i høj grad tilgodeså samfundets øverste lag, herunder især den konservative godsejerklasse.

Det betød, at overklassens parti, Højre, der især repræsenterede godsejere og embedsmænd, fik flertal i Landstinget, mens bøndernes repræsentanter, der var samlet i partiet Venstre, havde flertal i Folketinget. Det gav problemer, når der skulle dannes regering og vedtages love, for det krævede flertal i begge kamre.

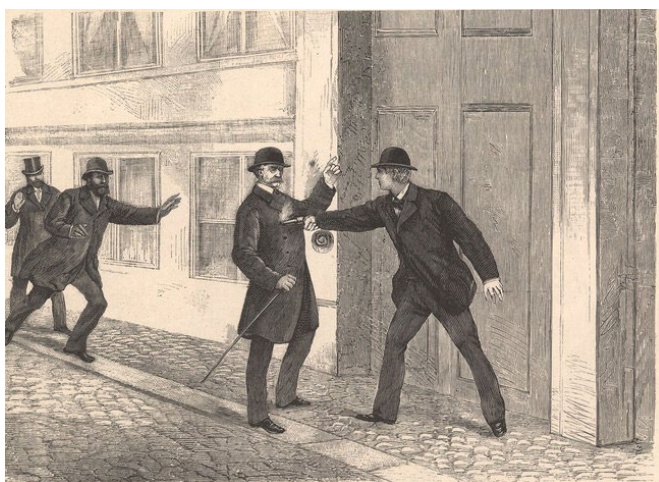

Jacob Brønnum Scavenius Estrup (1825-1913).

Forfatningskampen

Perioden 1866-1901 er blevet kaldt forfatningskampen og strakte sig fra grundlovsændringen i 1866 til systemskiftet i 1901. Den handlede dybest set om, hvordan man skulle tolke grundloven. Venstre mente, at når der skulle dannes regering, så skulle man følge flertallet i Folketinget (parlamentarisme), mens Højre mente, at Folketinget og Landstinget var ligestillede, og at kongen havde det sidste ord. Når Højre ønskede at overlade det til kongen, var det, fordi de vidste, at han foretrak Højre.

I perioden fra 1870 til 1901 lå regeringsmagten derfor hos Højre, og det skabte i perioder en politisk stillingskrig, for Højre havde flertallet i Landstinget, og Venstre havde flertallet i Folketinget. Det forhindrede love i at blive vedtaget, og statsminister Estrup tog konsekvensen og opløste Rigsdagen og udstedte provisoriske love. Det var en nødtilstand, men i virkeligheden var det udemokratisk, fordi det ikke tog hensyn til flertallet i Folketinget, der repræsenterede det store befolkningsflertal. I dag betragter mange Venstre og Konservative (Højre) som ligesindede, borgerlige partier, men sådan var det ikke i slutningen af 1800-tallet, her var de hinandens fjender.

En ung liberals attentatforsøg på den danske regeringsleder Estrup. Samtidig tegning fra Illustreret Tidende 25. okt. 1885.

Først i 1901 udnævnte kongen den første Venstre-regering, og det er blevet kaldt systemskiftet. Derfra har vi parlamentarismen, som også gælder i dag, og som betyder, at ingen regering kan blive siddende, hvis den har et folketingsflertal imod sig. Eller sagt på en anden måde: En regering skal have et parlamentarisk flertal i Folketinget bag sig.

<https://voresdanmarkshistorie.ibog.forlagetcolumbus.dk/?id=182&L=10>